

HANNU HUVINEN

Helsingin yliopisto, taloustieteen laitos

Maatalouden historiasta maaseudun historiaan

Maatalouden historia ei ole Suomessa itsenäinen opetusaine. Vanhan määritelmän mukaan maatalouspolitiikkaan kuuluva maatalouden historia poistui maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan opetuksesta, kun sen suosija professori K. U. Pihkala jäi eläkkeelle. Toisaalta maatalouden historia on humanistinen aine, jolla on aina ollut harrastajia. Tällaisia ovat olleet akateemikkonakin tunnettu Eino Jutikkala ja maatalouteen vielä selvemmin liittyen FT Arvo M. Soininen. Heidän jälkeensä alan opinäytteitä ovat tehneet esimerkiksi Matti Peltonen ja Teppo Vihola. Lisäksi on tehty lisensiaatin töitä.

Pitäjänhistorioissa maatalous on ollut aina keskeisellä sijalla, mutta usein ajan tai tietämyksen puuttuessa aihetta on käsitelty kuin hyönteistutkija heinäsiirikkaa, sen paremmin aihetta sisäistämättä. Maatalouden historia on kuitenkin tärkeä historian ala, joka tulee merkitykselliseksi heti asutuksen syntyessä. Vielä edellisen vuosisadan vaihtuessa maatalous oli tärkein ja miltei ainoa elinkeino maassamme. Siksi maataloushistorian tutkimuksen kohteena onkin maanviljelystalouden kehitys. Historioitsijan on tunnettava talouden periaatteet, vaikutukset ja kannattavuus. Tässä mielessä myös havainnointi maaseudulla on tärkeää. Tutkijan tulee ymmärtää, kuinka maatalous on ylipäätään ollut aikaisemmin mahdollista. Käsitys käytännön työstä on historioitsijalle ensiarvoista.

Maatalouden historian juonteet tunkeutuvat syvälle yhteiskuntahistoriaan ja ovat samalla osa sitä. Maatalouden historiasta tunnemme rationalisointimiskehityksen ja sen vaikutuksen tuotantoelämään. Historia valaisee tarkoin uudistusten käyttöönottoa ja tarkemmin tutkittaessa myös niiden vaikutuksia. Muutos itsessään antaa aiheen historian tutkimiselle. Vanha maatalous oli kuin seisovaa vettä ja saattoi kehittyä vain itsensä sisällä, kun taas yhä meneillään oleva rationaalisen maatalouden kausi mullisti koko maaseudun elämän. Tätä muutosta on kuvattu mm. Jan Stattinin väitöskirjassa *Hushållningsällskapen och agrarsamhällets förändring*. Maaseudulla muuttui ensin yhteiskunta ja sitten uudenaikaistumiskehityksen tuloksena valtion tukema tuotanto. Maatalouden historiassa tärkeitä ovatkin aina valtion tarjoamat edellytykset ja maatalouden todellinen merkitys ymmärrettiin viimeistään suurten nälkävuosien tultua. Vaikka päämäärät ovat muuttuneet, on maatalous yhä saanut nauttia valtion suojelusta.

Maatalouden historia selittää väestökehityksen ja kaupungistumisen, jotka ovat seurausta maatalouden lisääntyneestä tehokkuudesta ja siihen liittyvästä väestön ravitsemuksesta. Kaupungistuminen helpotti maatalousväestön toimeentuloa, sillä kaupungeissa tarvittiin suuria määriä väkevää ravintoa, jota voitiin toimittaa perille kehittyneillä liikennevälineillä. Liikennevälineet ovatkin keskeisiä maatalouden historiassa. Esimerkkeinä muistettakoon tukinuitto

vesistöissä ja Riihimäki–Pietari -rata maidonkuljetuksessa. Myös maatalouden hallintoa voidaan tutkia maataloushistoriallisesti. Koska asetuksilla ja laeilla on ohjattu maataloutta, tulevat historian tutkimuksessa esille maataloushallinnon tavoitteet ja niissä onnistuminen.

Ulkomaisen esikuvan mukaisesti Suomessakin on vastikään kirjoitettu kolmiosainen Suomen maatalouden historia. Esityksessä ei kuitenkaan ole uutta tutkimusta, vaan siinä kerrotaan aikaisemmin raportoiduista tutkimuksista. Maaseudun historia ja metsähistoria on myös rajattu pois. Maatalouden historiassa on silti yhä paljon tutkittavaa. Erityisesti paikallinen taso kaipaa perusteellista selvitystä, eikä maatalouden historia ole kirjoitettu ennen kuin myös paikallinen maatalous on systemaattisesti esitetty. Maatalouden historiassa puutteena onkin perustutkimuksen vähäisyys. Ongelma on kuitenkin kuin elonkorjuu vanhaan aikaan. Eloa on paljon, mutta miehiä vähän. Tutkimusta kaivattaisiin niin sotien välisestä kuin uudemmistakin ajoista. EU-ajalta lähteitä on saatavissa paljon, vaikka ei lähteistä sinänsä ole puutetta rationaalisen maatalouden aikana muutenkaan. Jopa sitä edeltänyt primitiivinen maatalouskin tunnetaan kohtuullisesti. Maatalouden historian lähteet ovat kuitenkin hajallaan, sillä keskitettyä arkistoa ei ole. Siksi tutkijan onkin nähtävä paljon vaivaa tarvitsemiensa lähteiden hankkimiseksi.

Maatalouden historia maaseudun historian peruskivenä on esitetty ansiokkaasti Arvo M. Soinisen *Rantasalmen historiassa*. Mutta maaseudun historia voidaan nähdä myös muusta näkökulmasta, kuten nuorisoseuran ikkunasta. Paikallinen historia on kehittynyt metodisesti aikaisemmasta tavasta, jossa tiettyyn laatikkoon sullottiin kaikki yhden kokonaisuuden asiat nuorisoseuroista seurakuntiin. Koska kaikilla on oikeus historiaan, on kyläkirjoja syntynyt kuin ”sieniä sateella”. Niitä yhdistävänä tekijänä on ollut perinnetutkimus, joka on täyttänyt aukot ja tuottanut hyvin eläviä kuvauksia. Muotia on myös oraalinen historia. Haastatteleamalla onkin voitu saada korvaamatonta tietoa.

Varsinaisen maaseudun historian tulisikin lähteitä tästä paikallisten olojen ja ihmisten kokemusten näkökulmasta. Sen keskeinen voimavara ovat nimenomaan ihmiset ja heidän toimiansa kuvaaminen. Tähän asti työntekijöiden osuus on jäänyt vähemmälle,

kun on keskitytty tuotannon arvioimiseen sekä teknologiaan. Maaseutu on kuitenkin ihmisten yhteisö ja siksi siihen liittyvät ilmiöt kuuluvat maaseudun historiaan. Se on myös mikrohistoriaa, jossa kuvataan yleisten edellytysten toteutumista paikallisessa yhteisössä.

Maaseudun historian tulisi kuvata elävää elämää, eikä olla vain historiatieteen todistelun kohteena. Maaseutututkijat ovat tehneet historian kehityksestä omia analyyseja, jotka ovat jännittäviä, mutta eivät kuvaa maaseudun elämän monipuolisuutta ja -tahoisuutta. Maaseudun kehitys on usein nähty ylhäältä alaspäin tulleen kehityksenä, mutta sillä tulee olla myös itseisarvo. Maaseudun historian tulisi olla monitieteistä ja selittävää, ei vain kronologista kerrontaa, ja maaseudun omien piirteiden tulisi olla siinä esillä. Vertaileva menetelmä onkin erinomainen keino pelkistää paikallisia eroavaisuuksia.

Maaseudun historia uhkaa hävitä, kun elävää tietoa ei kyetä tallentamaan siinä määrin kuin olisi tarvetta. Koska keskusvirastojen tallennuksissa kansatieteellinen kuvaus on ollut etusijalla, on tapahtumahistoria jäänyt niissä toisarvoiseksi. Maaseudun historia taas on yhteydessä maaseudun säilymiseen ja sen kuituessa häviää helposti historiakin. Jo nyt talonpoikainen traditio on pitkälti katennut, eikä ole tietoa siitä, miten maaseutu oikeastaan on kehittynyt. Yksi maaseudun historian ongelma on ollut rahoituksen puute. Kun tutkimusrahoituksen pääpaino on ollut varakkaissa kaupunkialueissa, on maaseudun historiantutkimus on ollut paljolti harrastuksen varassa. Pieni paikkakunta on saanut ymmärrystä usein vain muiden hankkeiden ohella, kuten Risto Alapuron teoksessa Suomen synty.

Maaseudun historia on tutkimusalana vielä kehittymätön ja nimenomaan maaseudun historian näkökulmasta on julkaisuja tehty verrattain vähän. Tutkimusta varten tulisi nyt selvemmin asettaa kysymykset, mitä maaseudusta oikein halutaan tutkimuksessa selvittää ja millä keinoin. Maaseudun historia on tullut esille toki muissa yhteyksissä ja paikallishistorioiden tekeminen on nyt muotia. Koska Suomi on ollut tunnettu rikkaasta maaseudusta, olisi kohtuullista, että se tuotaisiin myös tutkimuksessa esille maaseutututkimuksen omien teemojen kannalta.